

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

בלק תשע"ה

פרשת שבוע

מאבקי שלטון, מלוכה ושררה (חלק ה)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

דברינו לפרשת חקת הסברנו כי לאבנר בן נר היה סיכוי למלוך כדברי המדרש: "דאמר ר"ש בן לקיש שאול לא זכה למלוכה אלא ע"י שהיה זקינו מדליק נר לרבים נקרא שמו נר כתוב אחד אומר [דברי הימים א ח לג] ונר הוליד את קיש וכתוב אחד אומר [שמואל א ט א] וקיש בן אביאל והלא אביאל היה שמו אלא ע"י שהיה זקינו מדליק נר לרבים נקרא שמו נר".

(מסכת שביעית פ"ג ה"ז ובעקבותיו בויקרא רבה פרשת צו פרשה ט).

אם כך, עולה השאלה: מדוע נבחר שאול בן קיש, נכדו של נר ולא אבנר בן נר, שהיה הבן של נר וגם אבא של נר? הרי, אם זכות הדלקת הנרות לרבים היא הקובעת, שמו של אבנר מוכיח שהוא היה קשור חזק יותר לנרות אלה.

אנחנו נצדע בדרך המניחה כי אבנר בן נר היה דוד שאול.

אבנר בטוח שהמלכות מגיעה לו, לפני אחיינו שאול. לכן, כאשר הוא שמע ששאול עוסק בענייני המלוכה ומחפש את האתונות, כלומר, את תמיכת המנהיגים ורכבי האתונות, כמבואר בשירת דבורה:

"לבי לחוקקי ישאאל... רכבי אתונות צחרות ישבי על מדין" (שופטים ה' ט-י)

הוא מנסה לברר מה בדיוק קורה כאן, כדי להבטיח את בחירתו הוא.

כששאול ונערו חוזרים משמואל הנביא, הכתוב מספר לנו:

"ויאמר דוד שאול אליו ואל נערו אן הלכתם ויאמר לבקש את האתונות ונראה כי אין נבוא אלא שמואל: ויאמר דוד שאול הגידה נא לי

מה אמר לכם שמואל: ויאמר שאול אל דודו הגיד לנו פי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשור אמר שמואל" (שמואל א י, יד-טז).

אבנר, דוד שאול, חקר ושוב חקר מה אירע בדיוק? אבל שאול לא גילה לו, כפי שציווה עליו שמואל הנביא.

לעומתו, שאול, אף על פי שכבר נמשח, ואף על פי שעלה בגורל האלוקי, איננו רואה עצמו כמועמד. וז"ל הכתוב:

"ויאמר יקנך הנה הוא נחבא אל הפלים" (שמואל א י, כב).

תכונה זו של ענווה, היא זו שהופכת את המועמד למועמד ראוי.

ניסיונו של אבנר בן נר להשהות את מלכות דוד, הענק שבענווים, נידונה מראש לכישלון. אין זה פוטר את אבנר מהאחריות לניסיון זה.

השררה- המלכות העוברת מדור לדור טומנת בחובה סכנה גדולה. גאווה ואטימות לב הנובעת מההרגשה "אלקים לשלטון בחרתנו", עלולה להרוס ולהשחית כל חלקה וכל מידה טובה אחרת. לכן, תנאי יסודי בענייני מלכות הוא התנאי של הענווה.

ההרגשה של:

"ויצען אברהם ויאמר... ונאנכי עפר נאפר" (בראשית י"ח, כז) או "ויאמר משה ואהרן... ונחנו מה" (שמות ט"ז, ו-ז), או התחושה של

דוד המלך: "ונאנכי תולעת ולא איש" (תהלים כ"ב, ז)

היא תנאי יסודי שמאפשר הנהגה אידאלית על פי התורה. כשיש בסיס כזה, ניתן להעניק שררה העוברת מדור לדור.

זהו גם המסר העולה מדברי הנביא מיכה, המופיעים בהפטרה שלנו:

"עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ד'... הגיד לך אדם מה טוב

ומה יהנה דורש ממך? כי אם עשות משפט וצדקת חסד ורחמים לכת עם אל ה' (מיכה ו' ח)

ההנהגה בימנו עדיין אינה אידאלית, גם אם מדובר בראשית צמיחת גאולתנו. מצד אחד, נבחרים גם מנהיגים שאינם מצטיינים במידת הענווה. מאידך גיסא, אי אפשר לבוא בתביעה של העברת השלטון מדור לדור.

לכן, קבע מו"ר, מרן הגר"ש ישראלי, כי כל ההגבלות המופיעות בהלכות שלטון אינן חלות בימינו שהרי אין בדורנו תפקידי שררה העוברים לדורות.

נוכל לסכם ולומר, שאול זכה במלכות ולא דודו אבנר בן נר, מכיוון ששאול הצטיין במידת הענווה.

שאול הפסיד את המלכות לדוד בן ישי, מכיוון שדוד הצטיין במידת הענווה אף יותר משאול.

זוהי תשובה נוספת לשאלה: "מה בין שאול לדוד?"

הבה נתפלל כי גם דורנו יזכה למנהיגים שיצטיינו גם הם במידת הענווה.

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד	לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמוחה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלביע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
--	---	---	--	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת הדף היומי

האם השדה מופקרת בשמיטה?

הרב עקיבא כהנא

במשנה (נדריים מב ע"א) נאמר שאדם שנדר הנאה מחברו בשנת השמיטה, אינו יכול להיכנס לשדה ולקטוף פירות, אבל הוא בהחלט יכול לקחת מפירות ההפקר הנוטים לרשות הרבים.

הגמרא מתקשה בדברי המשנה מדוע מותר למודר לאכול רק מהפירות הנמצאים מחוץ לשדה, והלא לכל האנשים בכל השנים אסור לקטוף פירות מתוך השדה ובשנת השמיטה מותר לקטוף? **הגמרא מיישבת** ב' תירוצים: א. רק כאשר הפירות נמצאים בגבול השדה, אז אסור למודר להיכנס, כיון שהוא יכול לקטוף את הפירות מחוץ לשדה. ב. אסור למודר להיכנס בכל מקרה, כיון שיש חשש שישהה גם אחרי שהוא קטף פירות בתוך השדה, וכך נמצא שהוא נהנה מבעל השדה שלא לצורך קטיפת פירות.

הרא"ש בפירושו מביא ב' הסברים לדברי הגמרא: א. אמנם למודר הנאה אסור להיכנס לשדה כאשר ניתן לקטוף את הפירות מבחוץ, אך לאדם אחר שאינו מודר, מותר לקטוף מבפנים גם אם הוא יכול לקטוף מבחוץ. ב. לכל אדם אסור להיכנס לשדה כאשר הוא יכול לקטוף את הפירות מחוץ לשדה.

אבני מילואים (עב, ב) הקשה על גמרא זו, שהבינה באופן פשוט שבעל השדה אינו יכול להדיר אדם אחר מכיוון שהתורה הפקירה את השדה, ולכאורה יש כלל שיקונמות מפקיעים מידי שעבוד - כלומר, שנדר חזק יותר משעבוד שיש לאדם אחר על הנכס, ולכן אם אדם אוסר על חברו את הנכס בנדר השעבוד פוקע (בפועל הנושא יותר מורכב, כיון שחכמים התערבו וביטלו את הנדר, על מנת שלא להפקיע את שעבוד בעל החוב, דבר שעלול לגרום לאנשים לא להלוות גם כשיש דברים משועבדים) וכך ההלכה היא שמשכיר האוסר על השוכר את הנכס שלו הנדר חל, והוא יכול לאוסרו, ואם כן גם בשמיטה אמנם הנכס משועבד לקטיפת הפירות, אבל הוא עדיין שייך לבעלים שיכול לאסור בנדר על אדם אחר.

הרב ענזיל (תלמיד האבני מילואים) תירץ שבשביעית הכוח שהתורה נתנה לאנשים הרוצים ללקט חזק מכוח השוכר בנכס, כיון שהתורה קובעת 'כי לי הארץ'. הרי שבשמיטה התורה הפקיעה את בעלותו של בעל השדה מהשדה (לצורך לקיטת הפירות), והוא אינו יכול גם לאסור בנדר את האדם שבה ללקט.

בשיעור מספר 6 בנושא השמיטה הבאנו (מקורות 14-16) את הדיון שלעיל, וכן (מקורות 18-20) את המחלוקת בין החזו"ן איש לרב ישראלי האם השדה מופקרת כשיש בה פירות הקדושים בקדושת השביעית גם בשנה השמינית, או שבשנה השמינית הפירות אמנם מופקרים אך השדה לא. שאלה זו למעשה תלויה בשאלה האם ההפקר שהפקירה התורה את השדה הוא חלק מהפקר הפירות, או חלק נוסף שבו התורה רוצה שהאדם בשמיטה ידע שהקרקע אינה שלו.

חשוב להדגיש שאין כל ספק שחצר פרטית של אדם שיש בה פירות אינה מופקרת לצורך לקיטת הפירות, ורק שדה שמוגדרת כמקום חקלאי מופקרת עבור הפירות (דרך אמונה שמיטה ביאור הלכה ז, ד), אם כי גם בחצר האדם חייב לתת אפשרות ללקט את הפירות שהם עצמם הפקר.

סיכום: המשנה אוסרת על אדם שמודר הנאה מחברו להיכנס בשמיטה לשדה על מנת לאסוף את הפירות ויש לכך ב' הסברים בגמרא: א. מדובר בפירות היוצאים מחוץ לשדה שאין צורך להיכנס על מנת ללקטם. ב. תמיד אסור להיכנס מחשש שישהה אחר לקיטת הפירות. מכאן דנו האחרונים בהגדרת הפקעת בעלותו של האדם על שדה בשמיטה.

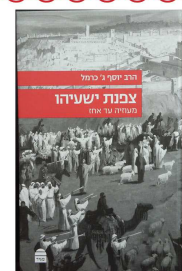
הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל': 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מחבגרים (טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

עושים רוח

יש מילים שרק מלשמוע אותן נשימתך נעתקת וליבך מחסיר פעימה. אתה מוכרח לעצור את הילוכך השוטף ולקודד בפניהן ביראת כבוד. נדמה שצמד המילים "אנשי רוח" הוא מן הבולטים שבהן. יש משהו בהזכרת שמם של אותם בני עליה יחידי סגולה שכל חברה אנושית מתפארת בקיומם בכדי לגרום לשומעים להטות אוזן בקשב רב ולהסכיח בחרדת קודש לכל מילה היוצאת מפיהם. לאחרונה נתבררנו על פעילות יתירה בגזרתם של האחרונים. "קבוצה של מאה אנשי רוח חתמה על מכתב התוקף את שרת התרבות", "בכינוס מיוחד של אנשי רוח תקף השחקן...". והתקשורת ממחרת לצטט ולצלם, להבליט ולפרסם, ומתעלמת כדרכה משאלת היסוד הפשוטה: **מה נשתנה?! במה זכו אותם שחקנים/ציירים/זמרים או אפילו סופרים, שדעתם בעניינים שעל הפרק שווה יותר מדעתו של כל אחד אחר? האם העובדה שאדם זכה במתת א-ל בצורת כשרון מסוים של משחק, פיסול או שירה, מעניקה לו אוטומטית מניית גדולות יותר בהבנת המציאות ובאחיזה באמת, מאשר אחרון מוכרי החמוצים בשוק?**

אותה שאלה, אגב, ראוייה להישאל גם כשמדובר באדם חכם במיוחד שכשרונו ועמלו הביאו אותו לגילויים גדולים שזיכו אותו בפרס נובל. ברגע שאחד כזה מתעטר בפרס המכובד הנ"ל הוא זוכה לעדנת מיקרופונים ולחיזורי מצלמות ולא פעם מבקשים את דעתו המלומדת גם בעניינים שאינם קשורים בכהוא זה לתחום התמחותו. אך מה לעשות שאלוף המשוואות בכימיה הוא הדיוט גמור בכל הקשור לסכסוך הישראלי-פלשתיני או לפתרון הבעיות הכלכליות של מדינת ישראל והגיגו בנושא הזה נעים על הסקאלה שבין מבין למצחיק!?

כאשר לפני שנתיים התפוצצה פרשיית "הזמר המפורסם" רעדו אמות הסיפים. התברר שהדמות הנערצת ביצעה מעשים מכוערים ונצלניים שמפאת כבודם של קוראינו לא נפרטם. למרבה הצער הזיכרון הקולקטיבי הוא קצר מועד באופן קיצוני וכעבור שבועות לא רבים הנ"ל חזר למעמדו ותהילתו כאילו לא היו דברים מעולם. אך כל מי שעניו בראשו ושכל בקודקודו לא יבין על מה היתה הפליאה מלכתחילה. האם יש סיבה לצפות מאחד שכזה להתנהגות מוסרית, ליושר או לעדינות יתירה? וכי בגלל שקולו ערב לאוזניהם של חלק מן הבריות או שהוא ניחן ביכולת מיוחדת לאחוז במכחול או בעט, ממילא מחויב שהוא בעל איכות אישיותית גדולה משל שאר הבריות? מדוע בתודעה הציבורית והתקשורתית יש לדעתו משקל רב יותר וחובה לעמוד דום ולהטות אוזן לכל היוצא מפיו כאילו היה זה תורה מסיני?

האם יש גבול לחופש האומנות?

ואם בהגיגיהם של אנשי רוח עסקינן ראוי להזכיר את דבריו של הפילוסוף והסופר הצרפתי וולטיר (שהיה אגב אנטישמי לא קטן): **"איני מסכים לאף מילה מדבריך, אך אלחם בתוקף על זכותך לומר אותם"**. נדמה שפתגם זה הפך לאחד מעמודי התווך של חברתנו הדמוקרטית-ליבראלית שרוממות חופש הביטוי והאומנות בגרונה. בשמו מוכנים להכיל ולהעלות על נס גם דעות קיצוניות, מסוכנות ורעילות, ולעומת זאת, להוקיע ולצלוב בכיכר העיר כל מי שינסה לומר מילת ביקורת על החופש המוחלט לבטא כל דבר. הטענה הנחרצת שנשמעת ללא הרף היא: נשמת אפה של האמנות הוא **חופש היצירה הבלתי מוגבל**. כל מחסום, הגבלה או צנזורה פוגע בעיקרון המקודש של חופש הביטוי וחירות האומנות המוחלטת.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, מענקי הרוח וגדולי ההוגים של הדורות האחרונים, העריך מאוד את האומנות החופשית וראה עניין עצום בקיומה. כך הוא כתב בספרו עולת ראה: **"הספרות, הציור והחיתוב עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעמקי הנפש האנושית. וכל זמן שחסר עוד אף שרטוט אחד הנגלה במעמקי הנפש החושבת והמרגשת שלא יצא אל הפועל, עוד יש חובה על האומנות להוציאו"**.

אך יחד עם זה הרב קוק הדגיש באופן חד וברור שהערך העליון אינו חופש האומנות אלא משהו אחר לגמרי: **"מובן הדבר מעצמו שרק את אלה האוצרות, שבהתפתחותם הם מבסמים את אויר המציאות טוב ויפה לפתח. מכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים"**; אמנם אותם הדברים הגנוזים שקבורתם הוא בעורם. עליהם מתוקן היתד שעל אוזנו לחפור ולכסות, ואוי לו למי שמשתמש ביתד זו פעולה שכנגדה למען הרבות באשה".

האם כל דבר נכון לפרסם ולהוציא לאור עולם? האם הערך העליון הוא לגלות ולחשוף, לא משנה מה יהיו ההשלכות ומה יהיה המחיר? זה אולי הקו המנחה את התרבות המודרנית הפלורליסטית שאיבדה את המצפן המוסרי ואת נקודת הביטחון שלה. היא תועה ומבולבלת בדרך וטובעת ביס של דעות כשהיא לא בטוחה מה האמת או האם יש בכלל כזו. כיהודים מאמינים אנו צועדים על קרקע אחרת, מוצקה ויציבה הרבה יותר. מה שעומד בפיסגת השאיפות שלנו אינו סתם לחשוף ולהוציא לאור, אלא **להרבות טוב ומוסר בעולם**. מה שמשרת ומקדם את המגמה הזו ראוי לו ולצאת לאור, ומה שפוגם או מרחיק משם, מוטב לו להישאר קבור ומכוסה.

האם משמעות הדבר שאמן דתי וירא שמים הוא בהכרח מוגבל, כאשר ההלכה כל הזמן עוצרת וחוסמת מלבטא את מה שנמצא בתוכו? ממש לא. האתגר הניצב בפניו הוא **להיות נקי וטהור**. כאשר יהיה כזה ברור שכל מה שייצא ממנו גם כן יהיה כך, ללא צורך בשום הגבלה וחסימה. לשם המחשה, אומן שמאלני יכול ליצור בחופשיות וללא גבולות, ואנו בטוחים שיצירתו תהיה חפה מכל שמץ של ימניות גם מבלי שיכריח את עצמו לעשות כן. כך גם איש רוח. אם פנימיותו טהורה ומזוקקת הוא יוכל לבטא את עצמו באופן חופשי והתוצאה תהיה תמיד צנועה ומכובדת. ומה אם מתברר לו שתוכו עדיין אינו נקי וצלול? או אז מוטב לו שיקדים ויעבוד על עצמו, על מידותיו והשקפותיו לפני שימהר ליצור ולפרסם את פרי רוחו.

יפורסם בעלון שבת בשבתו

Tijuana, Mexico

טיחואנה, מקסיקו

טבת, תש"ן

עוגב וכלי זמר בבית הכנסת

שאלה

כיצד נסביר את האיסור בשימוש בכלי זמר כגון: עוגב, וכלים אחרים, בשעת התפילה? כמו כן כיצד נסביר ונשכנע חילונים, אשר פרקו את עול המצוות, ובעיקר אלה אשר עובדים עבודה זרה ופעילים בתנועה משיחית, מאמיני יש"ו הנוצרי?

תשובה

מאז צאתנו לגלות, מנהג עם ישראל לדורותיו, שלא לנגן בבית הכנסת, בשעת התפילות. מצאנו כתוב בספר החסידים ח"י: "שורש התפילה שמחת לב בהקב"ה ולפיכך היה דוד מלך ישראל מנגן בכינור על כל תפילותיו וזמירותיו, כדי למלאת לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה". ובכלל, ראו חז"ל כערך, שתהיה התפילה בנעימה ובקול ערב ותעורר לב. ספר החסידים שם ממשיך: "וכן אותם הקוראים פסוקי דזימרה בקול רם ונעים זמר, ואינם יודעים הפסוקים ואומרים בטעות, תפילתם וזמירותם מתקבל כריח ניחוח, וגם הקב"ה שמח עליו שמחה גדולה. ואומר: כמה הוא מזמר לפני, לפי דעתו. על זה נאמר: ודגלו עלי אהבה".

ובמקורות קדומים יותר כתוב: "מכאן למדנו, כי מי שצריך לשבח להקב"ה בקולו צריך שיהיה לו קול נעים, שיומתק לאחרים. השומעים לו. ואם לאו, לא יעמוד להרים קולו"¹.

ובאמת, הצורך להיעזר בניגון כדי להגיע למדרגה רוחנית גבוהה, נזכר בנביאים, אצל אלישע: "קחו לי מנגי"². אם כן, מה ראו דורות ראשונים לבטל תפילה בכלי זמר ונגינה, ולהשאיר רק את הנעימה והשירה בפה? מסביר בעל השדי חמד³, לנגן בביהכ"נ בכינור ועוגב, לע"ד, הוא מנוע, מפסוק "על נהרות בבל". שנראה, שהיו צריכים להראות לפני המלך יאוש מלחזור לירושלים. וכאילו מודים לדי' שזכו לחסות בצילו (של מלך בבל). ומכל מקום לא רצו לומר בתפילתם, כדרך שעשו בבית המקדש, כאילו שכחו את ירושלים ונתייאשו ממנה. וזה שאמרו, "שם ישבנו", בהשקט. ואפילו הכי, "גם בכינו בזכרנו את ציון", כי אפילו אם הותר (לנגן) לשמחת חתן וכלה - לשמח לב עגומי הגלות. אבל במקדש מעט, אין נכון להראות שמחה לפניו, כעין שמחת ציון. כי אין שמחה לפניו יתברך, עד אשר "יושב בשמים ישחק".

הסכנה בגלות היא הפיזור, ופירוק חיי הלאום. ומזה תבוא שכתת היעוד השלם שלנו, כעם ד' החי בארצו. "אם אשכחך ירושלים", כיוון שכל אחד טרוד בקיומו הפרטי. ואם גם בבית הכנסת ינהיגו עצמם בשמחה חיצונית יתירה, ייראה כאילו דבר לא השתנה, ואיבדו את הכמיהה הנפשית, לשוב ולהתרומם למה שראוי לנו להיות, כעם שזרח עליו אור אלוקי אמת, והאור בעולם כולו. בפוסקים מובא, שיסוד האיסור לנגן בעוגב וכד', משום "בחוקותיהם לא תלכו"⁴. כיוון שראו את הנוצרים נוהגים כך, בבית יראתם. הנוצרים, אכן שמחים על אובדן היחוד הישראלי הלאומי. כיוון ששמש ישראל שוקעת, נראים הכוכבים, שהם אמנם מאירים באור קלוש, אך אינם יכולים להפיח חיים בעולם. ועל זה הם שמחים, שיוכלו לנגוב מפנינו את שם ד', ולאמר "האלוקים אתנו". ומחשיבים אותו עמהם כל כך... עד שהפכו והכניסוהו לגוף אדם יחיד. אך, אנו הלא מתפללים לשוב למצבנו הראשון. ובוטחים, שכשיבוא אותו הזמן בשלימות, "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה". "אז יאמרו בגוים, הגדיל ד' לעשות עם אלה. הגדיל ד' לעשות עמנו, היינו שמחים"⁵.

לשאלתך, על הסבר ושכנוע חילונים והנמשכים אחר ע"ז שאלתך רחבה ודורשת לימוד ועיבוד רב. על כך נשתדל, בל"י, לשלוח לכבודו בדואר, חוברות וצילומים, שיוכל להפיק מהם תועלת, וד' יהיה בעזרו. נשמח לסייע אם יתעוררו דברים, שיש ללבנם.

1 זוהר ויחי, רמ"ט, ע"ב.
2 מלכים ב', פרק ג' (ועיין שבת דף ל' ע"ב).
3 כרך ו', עמוד 290
4 שו"ת שבט הלוי, א', כ"ו.
שו"ת חת"ס חו"מ, ק"צ.
שו"ע או"ח, סימן ק"א, משנה ברורה ס"ק י"ג, בשם שו"ת החת"ס, חלק או"ח, תי" פ"ד ופי"ו ששינוי לשון השפה בתפילה, גרר לעקור את זכר ירושלים מהסידור.
5 תהילים קכ"ו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

